

ПОЛЬОВА ПРАКТИКА З БІОЛОГІЇ, ЯК ФОРМА ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Давидович І.В. Сорочинська О.А.

*Кафедра зоології Житомирського державного університету імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Під час навчання у загальноосвітніх та вищих закладах освіти молодь вивчає велику кількість природничих предметів біологічного циклу, що дозволяє ознайомитися з особливостями анатомії, фізіології, екології та поведінки тварин, морфології і вирощування рослин, основними екологічними процесами на планеті тощо. Однак отримані знання мають більше теоретичний характер і, як правило, не використовуються у практичній діяльності.

З метою покращення екологічної ситуації, поширення серед молоді знань з охорони і збереження природного середовища сучасний рівень розвитку суспільства вимагає підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних педагогічних кадрів, здатних до саморозвитку, постійного вдосконалення та самореалізації. Сьогоднішня екологічна ситуація потребує фахівця, здатного не лише інформувати школярів щодо екологічних проблем, а й формувати в них активну життєву позицію зі збереження екологічної рівноваги і примноження природних багатств.

Для досягнення поставлених завдань великого значення набуває організація екологічно спрямованої навчально-виховної роботи у вищому навчальному закладі.

Враховуючи вище вказане вважаємо, що великого значення у формуванні бережливого ставлення до природи, покращення екологічної ситуації, поширенні еколого-натуралістичних знань серед студентів вищого навчального закладу біологічного спрямування має організація і проведення навчально-польової практики з ботаніки і зоології.

У навчальних планах студентів I курсу по закінченні вивчення теоретичного курсу передбачено проходження навчально-польової практики з зоології безхребетних і анатомії та морфології рослин, на II курсі – з зоології хребетних і систематики рослин.

Зазначимо, що жодна словесна інформація, навіть, підкріплена наочністю (кінофільми, таблиці, фотоматеріали) не в змозі замінити живе сприйняття природи. Почуте і побачене безпосередньо в природному середовищі швидко запам'ятовується, спонукає до логічного мислення, аналізу, а також до дій із примноження і збереження природних багатств.

Звичайною практикою на природничому факультеті Житомирського державного університету імені Івана Франка (ЖДУ) стало проведення комбінованих навчально-польових практик з зоології й ботаніки, які передбачають ознайомлення з флорою і фауною Житомирського Полісся, Карпат і Півдня України.

Ознайомлення з флорою і фауною Півдня України студентами II курсу відбувається під час екскурсійного маршруту Житомир-Одеса (*Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова*) – Коблево (*Тилігульський лиман*) – Асканія-Нова (*Біосферний заповідник "Асканія-Нова" ім. Ф.Е. Фальц-Фейна*) – Житомир.

Під час екскурсійного маршруту студенти відвідують один із найстаріших університетів України – Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова, знайомляться з його історією, фондами музеїв Зоології, Орнітології, Палеонтології, Мінералогії. На прикладі китобійного промислу, полювання на слонів та носорогів розглядають наслідки недбалого господарювання людини і практичне знищення цих видів у природі.

На території Тилігульського лиману поблизу м. Коблево, під керівництвом керівників практики та наукових співробітників Одеського університету, студенти вивчають особливості видового складу та екології тваринного і рослинного світу.

Важливе значення у вивченні екології, шляхів міграцій та чисельності перелітних птахів має метод кільцювання. Саме під час екскурсії на Тилігульський лиман студенти на практиці можуть застосувати отримані знання із кільцювання птахів. У такі моменти у

студентів формується почуття відповідальності, причетності за збереження природи і значущості отриманих знань.

Фауна лиману різко відрізняється від фауни Полісся, тут можна побачити єдиний вид птахів ряду Гусеподібні, що будує своє гніздо в земляній норі – Галагаз, великі колонії пеліканів, бакланів, мартинів, в опріснених ділянках лиману багато різних видів морських окунеподібних та голкоподібних. Що стосується рослинності, то вона дуже бідна і представлена солончаками, адже ґрунти просякнуті морською сіллю.

Не менш важливе значення у формуванні екологічної культури, вихованні любові до навколишнього природного середовища, бережливого ставлення до його багатств має ознайомлення з Біосферним заповідником “Асканія-Нова” ім. Ф.Е. Фальц-Фейна. Цей заповідник є природоохоронною науково-дослідною установою загальнодержавного і міжнародного значення. До його складу входить недоторкана, первозданна степова територія із степчаково-ковильною рослинністю, стадами диких тварин, незліченними зграями птахів та дендропарк з аричковою системою зрошування.

Під час екскурсії у відкритий степ студенти вивчають видовий склад, особливості поведінки тварин у природних умовах, а також результати акліматизації тварин Африки й Азії в умовах українського степу (бізон, буйвіл, як, антилопа гну). Саме завдяки зусиллям учених заповідника вдалося врятувати від зникнення коня Пржевальського, знищеного в результаті людської діяльності у Південно-Західному Китаї.

Діяльність науковців і співробітників біосферного заповідника “Асканія-Нова” є живим прикладом для майбутніх біологів із збереження і примноження природного фонду півдня України.

Навчально-польова практика студентів у Карпати дозволяє ознайомитися з фоновими і рідкісними видами тварин і рослин гірської місцевості. Вони можуть побачити вогняну (плямисту) саламандру (*Salamandra salamandra*), тритона карпатського (*Triturus montandoni*), лелеку чорного (*Ciconia nigra*), падолірія, які вже перебувають на межі зникнення і занесені до Червоної книги України.

Гірська, лісиста місцевість з її краєвидами і чистим повітрям може зникнути в результаті хижацького вирубування лісів, що в свою чергу призводить до сходження снігових лавин, зсувів ґрунту. На прикладі наведених фактів студенти усвідомлюють взаємозалежності у природі та її цілісність.

Зі студентами проводиться багато екскурсій у різні біотопи: поле, ліс, луки, паркові зони, водойми, що дозволяє їм глибше вивчити фауну і флору районів проведення практики, здійснювати спостереження, збирати гербарії, колекції комах. З метою запобігання забруднення територій та знищення видів рослин і тварин вони проводять агітаційні бесіди з населенням про доцільність охорони флори і фауни рідного краю.

Задля збереження природи колектив ЖДУ відмовився від виготовлення опудал тварин (птахи, ссавці), шкірок земноводних, а основна увага зосереджена на вивченні чисельності й екології видів. Так, студентами було досліджено поведінку, чисельність, результати акліматизації, екологію скельної ящірки, чаплі сірою, лелеки білого, бобра європейського та інших тварин.

Отже, зазначимо, що проведення навчально-польової практики з зоології і ботаніки є важливим підґрунтям для виховання людини-громадянина, небайдужого до навколишнього середовища, формування екологічної культури молоді, правил поведінки в оточуючому природному середовищі, вмінь і досвіду вирішення екологічних проблем, проведення спостережень і постановки дослідів. Все це у майбутньому дозволить правильно і ефективно організувати навчально-виховний процес на уроках і в позакласний час.